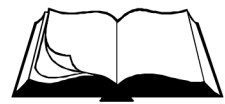

מִי יֵבֵן הַיָּמִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

אלול תשפ"ו

שאלות המצוות

גליון 596

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

פרשת זכור

יש נוהגים בחודש אלול שלפני שנה מעוברת לכוון בקריאת התורה בפי "כי תצא" לצאת במצות זכירת עמלק, מכיון שיש י"ג חודשים מפעם אחרונה עד אדר ב', וזמן שכחה הוא י"ב חודשים (ע"י שו"ת חת"ס אה"ע סי' קי"ט, ומהר"ם שיק על תרי"ג מצוות, מצוה תר"ה). ויש סוברים שאין לחשוש לזה כלל, כי בשנה מעוברת שיעור השכחה הוא י"ג חודשים, כי חוקי הטבע כפופים לתורה (ע"י "מועדים וזמנים" ח"ב סי' קס"ו, בשם הגר"י וועלצ'ץ זצ"ל, שמדברי שו"ת חת"ס שם מוכח שאין צריך להיזהר בשנה מעוברת, שחוקי הטבע מותנה לפי קביעות חז"ל) וכן מנהג העולם שמספיק מה שקוראים פי' "זכור" בשבת לפני פורים.

אין ברכת כהנים בלילה

שאלה: האם כהן יכול לברך את חברו או תלמידו בלילה בברכת "יברכך..." או שמא אין ברכת כהנים בלילה, ואולי יש אפילו איסור "בל תוסיף" כמו שאסור לעשות מצוה שלא בזמנה?
תשובה: מעשה שפגש מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל את ראש ישיבת מאור התלמוד הגאון רבי אברהם יצחק קוק שליט"א בלילה וביקש ממנו שיברכו ברכת כהן, ראש הישיבה אמר את כל הנוסח "יברכך... שלום", וענה הגר"ח קניבסקי זצ"ל 'אמן', שאלוהו השומעים הרי אין ברכת כהנים בלילה, וענה שאין "מצות" ברכת כהנים בלילה, אבל ברכה (שלא לשם קיום המצוה) בודאי אפשר גם בלילה עכ"ד.
ובדרך זו כתב ה"ביאור הלכה" (ריש סי' קכ"ח) ליישב מנהג העולם שנוהגים לברך אדם לחברו בין שהוא כהן ובין שהוא זר בלשון "יברכך..." והרי זר עובר ביעשה. וכתב שהיות שתקנו רבנן שאי אפשר לקיים מצוה זו רק בשעת תפילה הרי"ז כמכוון בפירוש שלא לקיים בזה את מצות ברכת כהנים.

טעה ואמר "למדני חוקיד" בין ברכה לאכילה

שאלה: בירך ברכה על אוכל ושכח והתחיל לברך פעם שניה ואמר "ברוך אתה ד'" וזכר שכבר בירך וסיים "למדני חוקיד", האם נחשב הפסק לברכה הראשונה?
תשובה: מי שבירך ברכה על אוכל ושוב בירך ברכה שלמה פעם שניה וזכר שכבר בירך, אף שהברכה השניה היא ברכה לבטלה אין זה נחשב להפסק על הברכה הראשונה, כיו שסו"ס לא הסיח דעתו ובירך דבר ששייך כאן (ע"י משנ"ב סו"ס רע"א סי"ק ע"ח ובשעה"צ שם סי"ק פ"ד). וכעין זה מי שבירך בטעות "שהחיינו" בקידוש של ליל שביעי של פסח אינו נחשב הפסק (הגר"ש"ז איועירבאך זצ"ל).
אולם אם בירך ברכה לא נכונה בינתיים והוסיף לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" הרי"ז נחשב להפסק כיון שהסיח דעתו לדבר אחר (שעה"צ סי' ר"ט סי"ק י"ב).
לפי"ז אם אומר "ברוך אתה ד'" וזכר ולא המשיך את הברכה, אין בזה הפסק, וצריך לאכול משהו ורק אח"כ לסיים "למדני חוקיד", אבל בנד"ד כיון שאמר מיד "למדני חוקיד" נחשב הפסק שאמר פסוק מתהילים לפני האכילה, וצריך לחזור ולברך ברכה ראשונה.

נכבה נר שבת כמה שניות לאחר הדלקה

שאלה: הדליקה נרות שבת וכעשר שניות לאחר ההדלקה נכבה הנר, מה עליה לעשות?
תשובה: לפי מנהג בני ספרד שנוהגים כשיטת השו"ע (סי' רס"ג סעיף ה') שמברכים קודם ההדלקה ומקבלים שבת ע"י מעשה ההדלקה, ולא מכבים את הגפרור מכיון שכבר קיבלו שבת (כמבואר בשו"ע שם סעיף י'), אי"כ אסור להם לחזור ולהדליק את הנר ויבקשו ממישהו אחר לחזור ולהדליק.
לפי מנהג בני אשכנז שמברכים רק לאחר ההדלקה, ולכן נוהגות לכבות את הגפרור לאחר ההדלקה, אי"כ כל זמן שלא סיימו את הברכה "להדליק נר של שבת" עדיין לא קיבלו שבת (בעל "שבט הלוי" זצ"ל), ובנד"ד אם נכבה הנר, כל זמן שלא גמרו לברך יכולה בעצמה לחזור ולהדליק את הנר.

להוציא אשה בהבדלה

שאלה: במוצ"ש עשה הבדלה ונודע לו שאשתו ובנו בן העשר עדיין לא שמעו הבדלה, מה עליה לעשות?

יסוד השאלה הוא, הרי קי"ל שאיש שכבר עשה הבדלה לא יעשה הבדלה עבור אשה, משום דשמוא היא לא חייבת בהבדלה ואין בזה דין ערבות (משנ"ב סי' רצ"ו סי"ק ל"ו), אבל עבור בנו הקטן מותר לעשות הבדלה מדין חיוב חינוך, האם כשמבדיל בשביל בנו אפשר גם להוציא את האשה, או שמא היא חייבת חיוב גמור ולא יכולה לצאת בזה.
תשובה: לפי הדעות שאשה חייבת הבדלה, הבעל יכול להבדיל עבורה מדין ערבות (ע"י משנ"ב סי' רע"א סי"ק ה', שעה"צ סי"ק ט'), אלא שחוששים לדעות שאינה חייבת, ואין בזה דין ערבות והוי ברכה לבטלה, אבל בזמן שבין כך מוציא את בנו הקטן בהבדלה מדין חינוך ממילא יכולה לשמוע, דעל הצד שהיא חייבת הבדלה, ממילא גם ההבדלה של הבעל נחשבת להבדלה של חיוב, ופשוט (וכן מבואר במשנ"ב סי' רצ"ו סי"ק ל"ו).

לקח בשמים בידו ובירך ברכת האש

שאלה: עשה הבדלה, ברכת היין, לקח את הבשמים בידו ואמר: "ברוך... מלך העולם בורא מאורי האש", האם בדיעבד יצא בברכת האש היות שהסדר לא מעכב, או שמא כיון שלקח את הבשמים בידו ובירך עליו "מאורי האש" לא יצא?
תשובה: כשלקח בשמים בידו והתחיל לברך, מסתבר שעד "מלך העולם" היה דעתו לברך ברכת בשמים, ואח"כ היות שלפניו עמד הנר הדולק, שכח והתכוון לברך עליו ברכת האש ולא על הבשמים, נמצא שבחלק הראשון של הברכה כוונתו היתה לבשמים וסיים ברכה אחרת, שבדיעבד יצא בזה, על כן עליו ליהנות מהאש ולהסתכל על היד כנגד האש, ויחזור ויברך על הבשמים "בורא מיני בשמים".

עשה הבדלה על יין גזול

שאלה: בליל יום שני הגיע בחור למגיד שיעור שלו וסיפר שבמוצ"ש לקח מן המטבח יין בלי רשות לצורך הבדלה, האם יצא ידי חובת הבדלה?

תשובה: היות שזה יין גזול, לא יצא ידי חובת הבדלה (כמו מצה גזולה, לולב גזול, סוכה גזולה), וצריך לחזור ולהבדיל, אלא אי"כ ראש הישיבה ימחל לו על הגזילה יצא ידי חובת הבדלה למפרע (ע"י "שערי תשובה" סי' תרנ"ח סי"ק ו', וב"ביאור הלכה" סי' תרמ"ט סעיף א' ד"ה בגזול).

שאלה: אם ראש הישיבה נמצא בחו"ל ולא שייך כעת לבקש ממנו למחול, מה יעשה? והאם בגלל זה חייב לצום עד מחר בלילה ליל שלישי שזה לאחר זמן עשיית הבדלה?

תשובה: הבחור לא יכול עכשיו להבדיל, משום ספק ברכה לבטלה, ספק אולי ימחל לו ראש הישיבה ויצא למפרע ידי חובת הבדלה, או שמא לא ימחל לו ועדיין צריך להבדיל, וכיון שבפועל לא יכול להבדיל, אי"כ דינו כמי שאין לו יין להבדיל שמותר לאכול כמבואר בשו"ע (סי' רצ"ו סעיף ג').

נפל האבזם מהחגורה בשבת

שאלה: בשבת כשהיה בבית הכנסת ניתק האבזם מהחגורה, האם מותר להחזירו בשבת? והאם החגורה מוקצה?

תשובה:
א. אם האבזם נופל כל כמה ימים מותר להחזירו ולתופסו שוב בחגורה.
ב. אם האבזם נופל רק פעם בכמה חודשים, נחשב כתיקון גמור ואסור להחזירו בשבת.
ג. באופן זה כיון שהחגורה במצב כזה לא ראויה לכלום הרי"ז כשברי כלי, והיא מוקצה מחמת גופו ואסור לטלטלה.
ד. כשרוצה לחזור לביתו, אם נמצב במקום שיש עירוב יכול להמשיך ללכת עד לביתו מבלי לנגוע בה, אולם אם נמצא במקום שאין עירוב אסור לו ללכת הביתה עם החגורה שלובש בגדו, שזה נחשב להוצאה, וע"כ צריך ללכת לצד ולהוריד את החגורה באופן של טלטול מן הצד שזה נחשב לצורך דבר המותר (ע"י משנ"ב סי' ש"ח סי"ק קט"ו).

קידוש לבנה ברחוב מחוץ לבית הכנסת

שאלה: בעת אמירת קידוש לבנה ברחוב, עד כמה צריכים להיות קרובים זה לזה כדי שיהא נחשב מניין לאמירת קדיש?

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א-ה):

אח"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

תשובה: איתא בשו"ע (או"ח סי' נ"ה סעיף י"ג) צריך שיהיו כל עשרה במקום אחד, וכתב המשנ"ב (סי"ק מ"ח) שאם הם בבית אחד אפילו אינם רואים אלו את אלו, ע"י שם, ואפילו אין הבית מקורה כמו מרפסת או חדר אחד, ג"כ יש צירוף, ואפילו אינם רואים אלו את אלו, אבל אם הם בשתי בתים אינם מצטרפים א"כ רואים אלו את אלו, וכן כשמתפללים ברחוב וגינה או בשדה או בכל מקום פתוח, אינם מצטרפים אלא אם רואים אלו את אלו (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ב סי' מ"ד ו"רמב"ם אפרים" ח"א סי' מ"ה).

וראו להיזהר שלא תהיה רשות אחרת או גדר המפסיקה ביניהם, ואפילו לא שביל להילוך בני אדם ("מנחת יצחק" שם), ויש שכתבו שלכתחילה נכון שלא יהיו רחוקים זה מזה יותר מדי אמות (ע"י "פסקי תשובות" שם אות כ"ב).

לפי"ז כשאומרים קידוש לבנה ברחוב, אם רואים אלו את אלו נחשב צירוף, ויזהרו לא לעמוד בצד שני של הכביש או בפניה שלא רואים זה את זה בכדי שיוכלו לומר קדיש.

אוכל שחומם על סיר בשרי

◀ **שאלה:** חימם חלה על סיר בשרי, האם מותר לאכול חלה זו עם חלב או דגים?

תשובה: הכלל הוא, שני כלים הנוגעים זה בזה אין בליעה יוצא מכלי אל כלי בלי רוטב (רמ"א יו"ד סי' צ"ב סעיף ח'), אבל אוכל שנוגע בכלי אפילו הוא יבש הרי בליעה יוצאת מהכלי לאוכל (רמ"א יו"ד סי' צ"א סעיף א', חו"ד סי"ק ה', וברמ"א סי' ק"ה סעיף ז'). ולפי"ז כיון שהחלה היתה מונחת ע"י סיר חם הרי בלע טעם בשר בתוכו ואסור לאוכלו עם חלב.

ב. לענין בשר ודגים, שנוהגים לא לאכלם ביחד משום צרעת (שו"ע יו"ד סי' קט"ז סעיף ב') כל זה אם מבשלים ביחד, אבל אם בישלו דגים בסיר בשרי בן יומם, או בישלו בשר בסיר דגים בן יומם, היות שזה רק בליעות בעלמא הרי"ז טעמו ולא ממשו, בזה אין סכנה כלל ומותר לכתחילה לאכול (ט"ז שם סי"ק ב').

לפי"ז כאשר חיממו את החלה ע"י סיר בשרי הרי יש בה רק בליעות מדופני הסיר, ואפילו בשעת בישול ממש, אין זה נחשב כבשר לענין סכנה ומותר לאוכלה עם דגים (הגה"ת רע"א יו"ד ריש סי' קט"ז בשם מ"א סי' ק"ח סוסי"ק י"ח).

טיגון ציפס בשמן שטיגו בו שניצלים

◀ **שאלה:** טיגון שניצלים במחבת בשרי מלאה שמן, לאחר שהוציא את השניצלים הכנים תפוחי אדמה וטיגן אותם שם, האם מותר לאוכלם עם חלב או דגים?, והאם צריך להמתין אחריהם שש שעות לאכילת חלבי?

תשובה: א. הכלל הוא שאם מבשלים את התפוחי אדמה ביחד עם הבשר, הרי"ז נחשב כבשר ממש, ויש לחכות שש שעות.

ב. אפילו אם כבר הוציא את השניצלים מהמחבת ואח"כ טיגן את התפוחי האדמה באותו שמן, נחשב טעמו וממשו של השניצלים, וחייב לחכות שש שעות לאחר אכילתם לפני שיאכל מאכל חלבי.

ג. לענין דגים, אסור לאוכלם יחד עם תפוחי האדמה שטוגנו בשמן של השניצלים, אבל מותר לאכלם בזה אחר זה.

חוב של אגורות

◀ **שאלה:** ביקש מחברו לשלם עבורו בחנות בברטיס אשראי, עבור מוצר שעולה 12.95 ₪, האם מותר להחזיר לו למחרת 13 שקלים?

תשובה: היות שאין משתמשים במטבעות של אגורות, המנהג הוא שאם חייב 5 אגורות או יותר מעגלים כלפי מעלה ל-10 אגורות, ואם המחיר פחות מ-5 אגורות מעגלים כלפי מטה, ולכן גם בהלוואה יכול לעגל לפי מנהג זה, ויכול להחזיר 13 שקלים, ואין זה נחשב שמוסיף מחמת ההלוואה (ספר "רבית ברורה" עמ' ס"ג).

ספירת ישראל בלי לדעת את המנין

◀ **שאלה:** ישב בכנס ושאל את חברו מי המארגן, וענה לו שזה האדם העשירי היושב בספסל השני, האם מותר לספור א', ב', ג'... עד שמגיע אליו, כדי לדעת מי הוא, או יש בזה משום איסור למנות את ישראל?

יסוד השאלה הוא, האם האיסור הוא רק באופן שרוצה לדעת מניינם או עצם הספירה א', ב', ג' אסורה?

תשובה: איתא בגמרא (יומא כ"ב:) שעשו פיס במקדש ואמרו מספר, הוציא כל אחד אצבע ומנו אותם, והכין שאצלו נגמר המספר הוא זכה. שואלת הגמרא שספרו את הכהנים עצמם, ומתרצת הגמרא: א"ר יצחק אסור לספור ישראל אפילו לדבר מצוה.

כתב ה"שפת אמת" (שם) שמבואר כאן שהספירה אסורה גם אם היא לא כדי לדעת כמה אנשים יש, אלא עצם הספירה עצמה אסורה, וכמשי"כ רש"י (שמות ל', י"ב) שהמנין שולט בו עין הרע, וכן נפסק ב"מגן אברהם" (סי' קנ"ו סי"ק ב') שאסור למנות ישראל אפי' אינו מכוון למנות רק להטיל גורל.

וכתב ה"כלי חמדה" שמבואר בגמ' שהאיסור הוא רק אם מונים

באיבר שהנשמה תלויה בו, אבל אם מונים את האצבעות אין בזה איסור, ע"י שם.

לפי"ז בנדי"ד אף שלא סופר בכדי לדעת כמה אנשים יש שם, אלא רק כדי להגיע לאדם מסוים, אסור, והעצה היא לא לספור אנשים אלא כובעים וכדומה.

אכילת דבר איסור להציל חברו

◀ **שאלה:** אשה זקנה הנמצא במצב של פיקוח נפש וחייבת לשתות חלב גמל כדי להתרפא, והיא לא מסכימה בשום פנים, לאחר שעה הביאו לה חלב ואמרו לה שהוא חלב פרה (מותר לשתות משום פיקוח נפש), והיא אמרת שהיא תשתה ממנו רק אם בנה ישתה יחד אתה, האם מותר לבנה לשתות משום פיקוח נפש, כמו שמותר אפילו לחלל שבת עבור זה?

וכעין זה, אם הוא יום כיפור והיא מסרבת לאכול עד שאמרו לה שהיום לא יום כיפור (יש לה מחלת השכחה), והיא מסרבת לאכול אלא רק אם בנה יאכל עמה, האם מותר לו לאכול כדי להציל את אימו?

יסוד השאלה הוא, האם זה דומה לכלל פיקוח נפש שמותר לחלל שבת כדי להציל את חברו, וא"כ מותר לשתות חלב גמל או לאכול ביום כיפור כדי להצילו, או שמא זה דומה למאבד עצמו לדעת שאין היתר לחלל לעבור, ובאופן זה אומרים לו למה שיחטא כדי שיוצא חברו.

תשובה: מסתבר מאוד שאם זה בא מחמת חוסר דעת, כמו האמא הזקנה הרי"ז בגדר שוטה, וזה חלק מהמחלה, ומותר לו לעשות הכל כדי להצילה, ועדיין צ"ע הלכה למעשה (וע"ע ספר "חשוקי חמד" קידושין ל"ב. ובגיטין פ"ד).

החזר תשלום מהמדינה לגננת

◀ **שאלה:** גננת עשתה תנאי בתחילת השנה שאפילו אם יהיה אונס כמו מלחמה, ההורים מתחייבים לשלם לה תשלום מלא, וכן היה, אך בסוף הגננת קיבלה החזר תשלום מהמדינה כמו כל הגננות, למי שייך תשלום זה?

תשובה: התנאי היה רק כדי שהגננת לא תפסיד, אבל אם המדינה משלמת על ימי המלחמה, בודאי ההורים לא צריכים לשלם כנגד זה, וצריכה להחזיר להורים מה ששלמו (הגר"י סילמן שליט"א).

נתן טלפון סלולרי מקולקל לחבר, ואח"כ התחיל לעבוד

◀ **שאלה:** טלפון סלולרי נפל למים והתקלקל, לאחר חודשיים שלא עבד נתן במתנה את הטלפון הסלולרי לחברו שרצה להוציא ממנו איזה חלק. לאחר שבועיים פתאום הטלפון הסלולרי התחיל שוב לעבוד (כנראה התייבש לגמרי), האם נחשב נתינה או ייאוש בטעות? **תשובה:** היות שבשעה שנתן את הטלפון הסלולרי הוא עדיין לא עבד, אין זו נחשבת נתינה בטעות, ומה שנתברר ונתחדש אח"כ, אין זה מבטל למפרע (הגר"י סילמן שליט"א), וכעין זה מצאנו בגמרא (בריתות כ"ד.) שור הנסקל שהוזמו עדיו, הרי זה הפקר משום שנתייאשו הבעלים, ע"י שם, אף שאם היו יודעים מראש שהעדים יתבטלו לא היו מפקירים.

ביאת אליהו הנביא לברית בבית חולים

◀ **שאלה:** תינוק המאושפז עדיין בבית חולים במקום שיש טומאת כהנים, ושם עושים לו ברית מילה (בעל הברית אינו כהן), האם המוהל צריך לומר: "אליהו מלאך הברית עמוד על ימיני וסמכיני", או היות שאלוהו הנביא כהן הוא לא יבוא לשם?

תשובה: כשאלוהו הנביא בא בצורת אדם, הוא מקיים את כל התורה, ואסור לו להיכנס למקום טומאה (ע"י גמרא ב"מ קי"ד.), אבל כשהוא בא בצורת מלאך הוא לא חייב לשמור על דיני התורה, ד"ש לו דין מלאך, ויכול לבוא גם למקום טומאה, ומטעם זה הוא מגיע בשבת לכל ברית מילה אפילו מחוץ לתחום היות שהוא בא בצורת מלאך (ע"י "דרך אמונה" ה"י שמיטה ויובל פרק א' הל' ז') "ביאור הלכה" ד"ה אין סוקרין את האיקין.

תשובה לחידה מגילון 589

◀ **חידה:** היכן כתב השו"ע הלכה למעשה לכהן גדול? **תשובה:**

א. או"ח סי' קמ"ד סעיף א': "מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה מפרשה זו לפרשה אחרת וכו', אבל בחד ענינא כגון אחרי מות ואך בעשור שכהן גדול קורא ביום הכפורים, מדלגין".

ב. יו"ד סי' רנ"א סעיף ט': "אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם".

ג. יו"ד סי' שע"ד סעיף א': "מצוה להטמאות למת מצוה, אפילו הוא כהן גדול ונזיר והולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, ומצא מת מצוה, הרי זה מיטמא לו".

ד. אהע"ז סי' ז' סעיף י"ב: "כהן הדיוט שבא על הזונה או על הגרושה, וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה, וכו' הרי אלו נתחללו לעולם".